

DOI: 10.46340/ephd.2020.6.4.2

Oresta Kotsiumbas

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9021-7059>

Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

EDUCATIONAL PROCESSES IN THE STATE GYMNASIUM WITH UKRAINIAN LANGUAGE OF STUDY IN LVIV (1920-1930S)

Ореста Коцюмбас

Львівський національний університет ім. І. Франка, Україна

НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІ ПРОЦЕСИ В ДЕРЖАВНІЙ ГІМНАЗІЇ З УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ У ЛЬВОВІ (1920-1930-ТІ РОКИ)

This article examines the reformation processes connected with the changes in the structure of the previous Academic gymnasium, and the process of its transformation into a State gymnasium with Ruthenian (Ukrainian) language of study. The transformation process in the educational institution have been traced in accordance with the educational reforms of the Polish state during the specified period. Changes in the curriculum were determined, as well as changes in the teaching method itself, when the focus was made on the independent work of the student in parallel with the development of discipline in the gymnasium.

The educational process of the educational institution was considered, which was closely related to state, national and religious education. Emphasis was made on participation of parents or guardians in the process of education and material support of everyday life and leisure of pupils of the educational institution. The processes of self-organization of gymnasium youth were described according to creative interests and patriotic spirit, which prevailed in the walls of educational institution.

Keywords: Lviv State Gymnasium with Ukrainian language of teaching, educational reforms, educational programs, leaders, educational process, religious education, circles.

Після розпаду Австро-Угорської імперії та поразки українців у польсько-українській війні 1918–1919 рр. Галичина опинилася під владою відновленої польської держави – Другої Речі Посполитої. Зміни розпочалися в усіх сферах суспільного життя, охопивши й систему освіти. З лютого 1921 р. припинила діяльність Крайова шкільна рада, яка функціонувала за часів Австро-Угорщини і займалася системою освіти в краю. Відтоді системою освіти Східної Галичини займалася Кураторія Львівського шкільного округу з центром у Львові, в її підпорядкуванні були шкільні інспектори та шкільні ради¹.

Середньою освітою займався з 1924 р. відділ середньої освіти. Офіційною мовою в діяльності кураторії була польська². Кураторію очолював куратор, якого з 1922 р. призначав президент після подання Ради Міністрів. Питання призначення керівників навчальних закладів вирішувало Міністерства віросповідань і освіти Польщі³.

У 1920 р. ухвалою Міністерства віросповідань і освіти Польщі була зроблена спроба удосконалення змісту навчання у гімназіях⁴. Суть змін полягала у спробі наблизити гімназійну освіту до реального життя, вилучити з навчального процесу класичні давні мови як такі, що не мають

¹ Центральний державний історичний архів України м. Львів, ф. 179, он.1, спр. 1, арк. 2.

² Руда, О. (2016). Діяльність Кураторії Львівського шкільного округу у 1921-1939 рр., *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, 46, 193.

³ Sanojca, K. (2013). *Relacje polsko-ukraińskie w szkolnictwie państwowym południowo-wschodnich województw Drugiej Rzeczypospolitej*. Kraków: Historia Jagellonica, 72.

⁴ Шах, С. (1937). *Реформа шкільництва (погляд на її ціль, прояви й організацію*. Перемишль, 8.

практичного застосування. Ще однією проблемою гімназійної освіти було визнано “її енциклопедичний характер” і завантаженість навчальних програм. Для подолання цих негативних явищ реформа 1920 р. передбачала групування споріднених між собою предметів і застосування активних методів навчання¹.

Реформа передбачала також зміни і у структурі гімназій як навчальних закладів. Запроваджувалося чотири види восьмирічних гімназій: *математично-природничі, неогуманістичні, гуманістичні та класичні гімназії*². У класичних навчальних закладах базовим було вивчення латинської та грецької мов, а також вивчення давньогрецької і давньоримської культур³.

Академічна гімназія у Львові, яка діяла ще з австрійських часів, була переведена у загальну переорганізовану та уніфіковану освітню систему як Державна гімназія з руською (українською) мовою навчання, а “Філія” за назвою – Філія державної гімназії з руською мовою навчання у Львові⁴. Водночас були зафіксовані й урядові назви обох гімназій польською мовою з розпізнавальними числами – “Gimnazium państwowego z ruskim językiem nauczania we Lwowie” з числом 571, та “Filja gimnazium państwowego z ruskim językiem nauczania we Lwowie” із номером 572. Дана назва гімназії з’явилася у 1923 р. відповідно до вимог Міністерства віросповідань і освіти Польщі, паралельно із затвердженням термінів “русин” і “руський” в діловодстві⁵.

У статистичних документах Державна гімназія з українською мовою навчання у Львові та її Філія у характеристиці типу закладу зазначались як класична гімназія (давнього типу)⁶. Починаючи з 1930 року, існуючу класичну гімназію змінили на гімназію гуманістичного типу, вилучивши з програми грецьку мову⁷. Відповідно весь навчальний процес відбувався за програмами для класичної гімназії давнього типу⁸. Державна гімназія з українською мовою навчання була гуманітарною, оскільки більша частина навчального часу відводилась на гуманітарні дисципліни – 70 тижневих годин, та 21 годину на точні предмети із 130 тижневих. Решту годин займали необов’язкові дисципліни та факультативи⁹. Гімназії мали класичний характер із двома давніми мовами – грецькою та латинською, що складала 1/3 навчальних годин¹⁰.

Подальше реформування змісту і структури освіти Польщі продовжив закон 1932 р. “Про устрій шкільництва”. Згідно із цим законом найбільших змін зазнали власне заклади середньої освіти – гімназії. Замість чотирьох типів різних гімназій, котрі функціонували після 1920 р., було запроваджено єдину чотирьохрічну гімназію гуманітарного типу, в програмі навчання якої залишалась латинська мова¹¹. Вступниками до 1-го класу гімназії ставали випускники народних 6-річних шкіл, котрим виповнилося 12 років. До ліцею, відповідно, приймали 16-річних. Верхню вікову межу учнів гімназій та ліцеїв встановлювало міністерство освіти¹². Завершивши навчання в гімназії, склавши випускний іспит – “малу матуру” та накопичивши певну систему знань і вмінь, випускник міг виконувати обов’язки державного чи приватного службовця, канцеляриста¹³.

¹ Курляк, І. (2000). *Класична освіта на західноукраїнських землях (XIX – перша половина XX століття). Історико-педагогічний аспект*. Тернопіль: Підручники і посібники, 145.

² Program naukowy szkoły średniej (1919). Projekt, wypracowany przez Sekcje szkolnictwa średniego. *Podlaska Biblioteka Cyfrowa* <<http://pbc.biaman.pl/dlibra/docmetadata?id=21532&from=&dirids>> (2018, March, 12)

³ Макарушка, О. (1930). До реформи середньої школи. *Українська школа*, 2, 7.

⁴ Кухар, Р. (1978). Українська академічна гімназія у Львові. *Ювілейна книга української академічної гімназії у Львові на 100-річчя першого українського іспиту зрілості 1878-1978*, 63.

⁵ Ступарик, Б. (1997). Польсько-українські відносини в освітній сфері у міжвоєнну добу. *Українсько-польські відносини в Галичині у XX ст.: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 21-22 листопада 1996 р.)*, 174.

⁶ Центральний державний історичний архів України м. Львів, .ф.179, оп. 3, спр. 146, арк. 26.

⁷ Кухар, Р. (1978). Українська академічна гімназія у Львові. *Ювілейна книга української академічної гімназії у Львові на 100-річчя першого українського іспиту зрілості 1878-1978*, 62.

⁸ Навчання (1932). *Звіdomлення за шкільні роки 1921/1922 – 1931/32 за шкільний рік 1931/32, Державна гімназія з українською мовою навчання у Львові*. Львів: Наклад батьківського комітету, 33.

⁹ Surnyk, M. (1962). *Ukraincy w Polsce 1918-1939: oświata i szkolnictwo*, 64.

¹⁰ Макарушка, О. (1930). До реформи середньої школи. *Українська школа*, 2, 6.

¹¹ Реформа шкільництва Польщі. (1932). *Підна школа*, 5, 66.

¹² Ustawa z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa. (1932). *Dziennik Ustaw*, 38, 389, 641.

<<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19320380389/O/D19320389.pdf>> (2019, April, 22).

¹³ На порозі шкільної реформи/(1932). *Українська школа*, 6-9, 86.

Починаючи з 1933/1934 навчального року, почалась поетапна структурна перебудова 8-ми річної гімназії на 4-ри річну нового типу. У 1936-1937 рр. Державна гімназія з українською мовою викладання мала вже повноцінні чотири класи нової гуманітарної гімназії. Навчання в гімназії закінчувалося здачею іспиту – “малої матури”, після якої учні, щоб продовжити навчання в ліцеї, складали вступні іспити. Закінчивши 4-річне навчання в гімназії, випускник одержував атестат про неповну середню освіту.

У структурі досліджуваної гімназії після реформи 1932 р. було організовано три відділи ліцею, куди вступники могли йти вчитися відповідно до зацікавлень: гуманітарний, природничий та математично-природничий відділи¹.

У 1937/1938 навчальному році у структурі навчального закладу вже був перший клас ліцею, а в 1938/1939 навчальному році – другий ліцейний клас, по завершенні якого випускники складали “головну матуру” та одержували атестат про повну середню освіту. Після завершення навчання на цьому етапі випускники отримували право на вступ до закладу вищої освіти².

Відповідно до обіжника Міністерства віросповідань і освіти Польщі від 7 квітня 1936 р., затверджувався навчальний план, за яким відбувався розподіл годин по кожній дисципліні в Державній гімназії з українською мовою навчання. Розподіл годин у чотирьох гімназійних класах був наступним: релігія – по 2 год./тиждень у кожному класі; польська мова – по 4 год./тиждень; українська мова – по 4 год./тиж.; латинська мова – в 2 і 3 кл. по 4 год./тиж., у 1 кл. – 2,5 год./тиж., у 4 кл. – 3 год./тиж.; німецька мова – 3, 4 кл. – 3 год./тижд., 1 кл. – 4,5 год./тижд., 2 кл. – 4 год./тиж.; історія 1-3 кл. 3 год./тиж., у 4 кл. – 1,5 год./тиж.; географія – 1 кл. – 3 год./тиж., 2, 3 кл. – 2 год./тиж., у 4 кл. – 1,5 год./тиж.; біологія – у 1, 2, 4 кл. по 2 год./тиж.; фізика з хімією – 3, 4 кл. – 4 год./тиж.; математика – 1, 2, 3 кл. – 3 год./тиж., у 4 кл. – 4 год./тиж.; практичні заняття і тілесні вправи – по 2 год./тиж. в усіх класах. Обов’язковими для всіх учнів були фізичні заняття, котрі в навчальному плані гімназії називалися “ігри і забави” та музика. Малювання було необов’язковою дисципліною.

Навчальна програма ліцею була продовженням змісту гімназійної. Дисципліни і години тижневого навантаження розподіляли відповідно до обіжника Міністерства віросповідань і освіти Польщі від 19 березня 1937 р. У класичному ліцеї викладали наступні дисципліни: латинську, грецьку, польську, німецьку та українську мови, історію; математику, фізику і хімію, філософію, біологію, питання сучасного життя, військовий вишкіл і тілесні вправи. Загалом у I та II класах ліцею навантаження складало 34 години на тиждень.

Польською мовою викладали такі предмети: польська мова, історія, питання сучасного життя, військовий вишкіл, тілесні вправи, решта дисциплін викладалась українською мовою. Навчання в гімназії починалося о 8 год. ранку і завершувалося о 13 год. 30 хв. Шкільні лекції тривали по 45 хв. Об’єктивно оцінити наслідки і результативність шкільної реформи 1932 р. важко, адже вона тривала короткий час і була зупинена воєнними діями 1939 р.

Державна гімназія з українською мовою навчання та її Філія як заклад середньої освіти була покликана всесторонньо розвинути кожного учня, виховати в ньому людину та громадянина. Щороку виховний процес у гімназії ставав різноманітнішим з обов’язковим врахуванням попереднього досвіду і полягав у співпраці між молоддю, учительським колективом та батьками. Учительський колектив гімназії був внутрішньо-організований у різного роду комісії. Окрім дидактичної комісії, яка займалася організацією навчального процесу, виробляла та вдосконалювала методи і форми навчання, діяла й виховна комісія. Завданням виховної комісії насамперед була співпраця з класними наставниками (керівниками), які займалися учнівським самоврядуванням, скеровували самостійну роботу учнів, організовували різноманітні шкільні заходи. Під супроводом класних керівників відбувалися покласові та загальногімназійні екскурсії, відвідування музеїв, театрів, вистав, концертів, перегляд наукових фільмів, відвідування публічних лекцій тощо³.

У 1927 р. видано інструкцію щодо організації виховного процесу в середніх школах, яка поклала на вчителів обов’язок класних опікунів, які мали бути ще і вихователями. Виховна функція вчителя змінювалась внаслідок змін у наукових поглядах на особистість дитини. Учні почали розглядали не лише об’єктом, але й як суб’єктом навчального та виховного процесів. Тому завдання

¹ Шах, С. (2010). *Львів – місто моєї молодости. Царсько-Королівська Академічна Гімназія*. Львів: Видавництво НУ “Львівська політехніка”, 138

² Кухар, Р. (1978). *Українська академічна гімназія у Львові. Ювілейна книга української академічної гімназії у Львові на 100-річчя першого українського іспиту зрілості 1878-1978*, 63

³ Виховання. (1938). *Звідомлення про життя і працю в державній гімназії з українською мовою навчання – філії у Львові у 1937-38 шкільному році*. Накладом “Батьківського кружка”, 11.

формування особистості учня з врахуванням його індивідуальних особливостей та потреб вимагало змін виховного процесу цілком¹.

Державна політика міжвоєнної Польщі освіти вважала одним із пріоритетних напрямів, акцентувавши на одному з ключових її завдань – формуванні громадянської свідомості та збереженні польської національної ідентичності. Ідея національного виховання мала стати одним із завдань виховання молоді.

Ідеї державницького виховання, які в 20-30-х роках були провідними в європейському шкільництві, в навчальних закладах Галичини вирішувалися через призму тих віковичних сподівань українців на побудову власної незалежної держави. Тому українські освітяни шукали компроміс між польською державою та українськими національними стремліннями². Один з ініціаторів шкільної реформи 1923р. Я. Єнджевич за основну мету виховання вважав плекання індивіда, що реалізується в державі і спільно з іншими членами суспільства працюватиме на розбудову держави. Саме у навчальних закладах поєднували принципи державного виховання з місцевими традиціями виховувати почуття патріотизму та відповідальності. Для цього створювали молодіжні організації, заохочували вихованців до творення різноманітних гуртків та брати участь у святкуванні державних свят та річниць відомих особистостей³.

Шкільна влада організовувала навчальний процес в гімназіях таким чином, щоб виховувати у гімназистів повагу до польської держави, а випускники мали стати гідними її громадянами. Елементами державного виховання учнів була їх участь у всіх гімназійних святкуваннях, зокрема, шкільним святковим богослужінням і святковою демонстрацією під керівництвом Педагогічної ради учні відзначали 11 листопада 1937 р. День незалежності Польщі; 1 лютого богослужіння та демонстрація до дня іменин Президента; 19 березня 1938 р. в день іменин Юзефа Пілсудського відвідали заупокійну службу, та слухання радіо-промови президента; 3 травня відзначення Дня конституції відповідними святкуваннями. Також представники молоді, Педагогічної ради та керівник закладу відвідували святкові заходи влаштовувані громадськими організаціями. Слід зазначити, що державне виховання гімназійної молоді здебільшого зводилось до святкувань саме польських пам'ятних дат. Ці заходи передусім мали метою виховувати в гімназистів любов до рідного краю, формувати повагу до культурних надбань Польської держави, прищеплювати патріотичні почуття підростаючій молоді.

Українські педагоги дбали і про національне виховання. Саме націоналізацію школи як одне з основних завдань української шкільної політики в краї називав М. Грушевський запорукою національного відродження⁴.

Національно-громадянським вихованням та організацією національних свят в гімназії та урочистостей займалася Комісія імпрез, котра діяла при педагогічній раді за участю представників від учнів. В гімназії влаштовували святкування роковин М. Лисенка, бою під Крутами, 100-ліття визволення Т. Шевченка з кріпацтва, 900-річчя заснування св. Софії в Києві, свято Матері й родини та багато інших знаменних дат. Зазвичай гімназійні вечори та ранки проходили у Світлиці навчального закладу, двері якої були відчинені для учнів і в час Різдвяних та Великодніх канікул. Світлиця слугувала приміщенням, в якому приймали поважних гостей, зокрема і від Кураторії Львівського шкільного округу⁵.

В цей історичний період викладачі гімназії сформували розуміння того, що навчальний заклад розвиваючись з вимогами часу, має давати не лише добрі знання, але й займатися вихованням людини з громадянською позицією.

Учительський збір з огляду на розширення завдань перед педагогами реорганізував добір навчального матеріалу та його розклад. Це полягало в наступних тезах: викладачі почали акцентувати увагу на важливому матеріалі й побіжно зупинялися на другорядному; викладачі під час аудиторних занять, крім подачі основного матеріалу, підбирали і форми викладу та скеровували учнів до самоорганізації в самостійному вивченні матеріалу. Педагоги організовували самостійну роботу учнів у співпраці з існуючими в гімназії гуртками. Саме праця

¹ Завгородня, Т. (2007). Теорія і практика навчання в Галичині (1919-1939роки). Івано – Франківськ, 58.

² Тетяна Завгородня, Теорія і практика навчання в Галичині (1919-1939роки), (Івано-Франківськ, 2007), 86.

³ Оксана Руда, Національно-освітня політика урядів Польщі щодо населення Галичини в 20-30-х роках ХХ століття: реалізація та рецепції, 185.

⁴ Грушевський, М. (1909). Наша школа. Наша школа, 1, 1.

⁵ Світлиця (1938). Звідомлення про життя і працю в державній гімназії з українською мовою навчання – філії у Львові у 1937-38 шкільному році. Накладом “Батьківського кружка”, 29.

учнів в різнотематичних гуртках поглиблювала знання; аудиторні лекції та письмові завдання закріплювали домашніми завданнями.

Слід зауважити, що домашні завдання викладачі не задавали щодня. На четвер жодних домашніх завдань не було, оскільки післяобідній час в середу в гімназії організовували екскурсії. В розкладі уроків на четвер не було математики, оскільки до уроку слід було добре підготуватися напередодні. Також в розкладі занять не ставили підряд два уроки, підготовка до яких вимагала б виконання письмових завдань.

З метою належної організації самостійної роботи та домашньої праці учнів директор Денис Лукіянович у своїй науковій розвідці “Організація домашньої праці учнів” чітко окреслив основні засади та організацію цього процесу. Ключове місце він відводив вчителю-педагогу, котрий мав зорієнтувати учня на результативну самостійну роботу. Самостійна домашня праця учнів підкріплювалася у бібліотеці та гуртках, при підготовці до публічних виступів і конференцій..

Дирекція гімназії у співпраці з батьками слідувала за тим щоб учні самостійно виконували домашні завдання. Водночас заохочували товариську допомогу під контролем наставників. Викладацький колектив гімназії працював над виробленням ефективної методики самостійної праці учнів. У гімназії періодично влаштовували відкриті заняття для обміну досвідом та вироблення подальших методичних рекомендацій¹. Викладачі гімназії часто проводили відкриті заняття, на які запрошували колеги і інших закладів, для обміну досвідом².

З своїми науковими працями викладачі виступали на вчительських конференціях та методичних семінарах, для прикладу, викладач історії Адріан Копистянський виступив на вчительській конференції 30 травня 1933 р. з доповіддю “Графіка при навчанні історії”, доповідач відмітив важливий поступ у методиці навчання історії за останні роки з використанням графічних зображень, що значно покращувало дидактику історії³.

Однією з виховних форм у навчальному закладі була тісна співпраця з батьками. Проводилися зустрічі адміністрації закладу з батьками, на яких обговорювалися всі важливі питання, пов’язані з забезпеченням належного виховного процесу з обох сторін.

У гімназії існував “Батьківський гурток”, який займався забезпеченням учнів харчуванням. Учнім із околиць Львова “Батьківський гурток” організовував щоденний сніданок до 8 год. ранку. Учні з незаможних родин на четвертій перерві отримували каву або какао з булкою, за символічну плату, або безкоштовно. На свято Св. Миколая за сприяння “Батьківського гуртка” учні з бідних родин отримували подарунки. Упродовж шкільного року з фонду гуртка найбільш потребуючим учням оплачували вартість навчання, а також перед літніми канікулами з даного гуртка їм оплачували вакаційну оселю в розрахунку 250 золотих на кожного.

На харчування потребуючим учням складали щомісячні внески. Поміж вчителів була створена комісія котра разом з “Батьківським гуртком” займалась фінансовим забезпеченням харчування учнів.⁴

Щорічно гімназія отримувала допомогу з Воєводського комітету. Зокрема у 1932-1933 навчальному році від комітету на потреби харчування виділено – 200 кілограмів цукру, 100 кави та 70 злотих готівкою. Допомогу передусім отримували діти безробітних та доїжджаючі. Так, упродовж року, комісія видала 4500 сніданків, 1450 обідів та 3600 гарячих чаїв.

Учительська комісія з допомоги учням також займалась організацією літніх канікул вихованців. Для прикладу: влітку 1933 р. канікули у Сов’ятині (з 3 липня по 2 серпня) відбували 25 учнів. В цей час учні брали участь в екскурсіях до Заліщик, Кривча, Окопів, Бучача⁵. Літня оселя в Сков’ятині містилася в будинку місцевого священика. Гімназисти займали чотири кімнати, дві з яких вікнами виходили в сад.⁶

¹ Лукіянович, Д. (1933) Організація домашньої праці учнів. *Звідомлення за шкільний рік 1932/33. Державна гімназія з українською мовою навчання у Львові*. Накладом батьківського комітету, 40.

² Спроба організації лекції клясичної філології з наукою під проводом (1933). *Звідомлення за шкільний рік 1932/33. Державна гімназія з українською мовою навчання у Львові*. Накладом батьківського комітету, 48.

³ Копистянський, А. (1933). Графіка при навчанні історії. *Звідомлення за шкільний рік 1932/33. Державна гімназія з українською мовою навчання у Львові*. Накладом батьківського комітету, 59.

⁴ Томенок, О. (2009). Педагогічна діяльність професора Юрія Полянського в Академічній гімназії Львова. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* 36. наук. пр, 13, 329.

⁵ Виховання. (1933). *Звідомлення за шкільний рік 1932/33. Державна гімназія з українською мовою навчання у Львові*. Накладом батьківського комітету, 13.

⁶ Кравчишин, С. (1933). Непрошений гість. *Звідомлення за шкільний рік 1932/33. Державна гімназія з українською мовою навчання у Львові*. Накладом батьківського комітету, 34.

Про організацію літнього відпочинку учні гімназії ділилися у листах до своїх товаришів. Так, учень 8 класу О. Домбровський писав з вакаційної оселі на Тернопільщині: “Все у нас гаразд. Щодня по першій сніданні граємо у волейбол, а перед обідом ідемо купатися. Через село протікає річка Нічлава... купіль відсвіжує та холодить. По купелі відігриваємось на сонці, а після обіду маємо вільний час на відпочинок.... Багато з нас було минулого року в Шешорах, і на дальших походах, пізнали чимало гір Чорногірського пасма. Тепер пізнаємо Поділля. На найближчі канікули виїду на Волинь, а може й на Полісся, щоб пізнати рідний край”¹.

Вагомою підмогою учням в навчанні й надалі залишалася бібліотека, якою завідував Я. Гординський. В бібліотеці учні знаходили не лише необхідну літературу, але й цільові консультації від її очільника. Це допомагало учням легше віднайти необхідну інформацію та роз’яснення до неї.

При бібліотеці діяли гуртки, які за більш детальними напрямками згуртовували довкола себе зацікавлену молодь. В досліджуваний період в гімназії функціонували: мистецький гурток, гурток прихильників старокласичної культури, історичний та фізикографічний гурток, а також науковий гурток ім. Ярослава Мудрого. Завдяки функціонуванню даних гуртків викладачам вдавалося краще розкрити здібності учнів та привчити їх до колективної, організаційної та дослідницької роботи. Учасники гуртків організували гімназійні концерти, поглиблювали знання з історії та природи рідного краю².

Релігійним вихованням гімназійної молоді займався священик та гімназійний катехит. Учні відвідували святкові богослужіння й екзорти (релігійні заняття з вивчення Біблії) в неділі й свята. Релігійно – церковні імпрези свято матері, Йорданське водосвяття проводили на гімназійнім подвір’ї. Учні філії гімназії святкові богослужіння відвідували в церкві Преображення св. Спаса і в шкільній каплиці, яка була улагоджена в приміщенні гімназії з 1934 року.

Для поглиблення релігійно-морального життя молоді на початку засновано в гімназії “Марійську Дружину”. У 1932-33 навчальному році її учасники влаштували чотирнадцять доповідей, та поставили дві вистави релігійного змісту – “Блудний син” і “Неон”. Марійську дружину в гімназії організував доктор теології отець Іван Фіголь³. У Філії гімназії у 1937 році учасниками Марійської Дружини були 94 учні. Головою був учень восьмого класу Остап Естернюк, а провідником отець Петро Хомин, викладав релігію в Філії гімназії. Учасники гуртка виступали з публічними доповідями на теми – “Пресвята Богородиця – Цариця України”, “Будь життєрадісний!”, “Митрополит Йосиф Вельямин Рутський”, “Значення культу Пречистої Діви Марії в теперішньому часі”. Провідник о. П. Хомин ділився з членами Дружини враженнями та основними тезами Міжнародного євхаристійного конгресу в Будапешті.

Члени Марійської Дружини щомісяця приступали до святої сповіді та причастя. Так 20 червня 1938 р. Марійська Дружина влаштувала прощу до чудотворної ікони Матері Божої на Ясній горі в Гошеві учасників супроводжували о. П. Хомин і Роман Прокопович – керівник гімназійного хору та оркестру. Гімназійна молодь відавши святе місце брала участь в богослужінні, сповіді та освяченні води⁴.

Академічна гімназія (Головна і Філія) творили елітарну частину українського середнього шкільництва. Найкращі науково-педагогічні сили українства (І. Раковський, Я. Гординський, М. Тершаковець, Ю. Рудницький, Ю. Полянський, Г. Мартинюк, І. Бабій, о. І. Фіголь, М. Зарицький, П. Мечник, В. Радзикович, Я. Біленький, О. Тисовський, М. Федусевич, С. Шах, І. Кокорудз, М. Галуцинський, І. Панькевич та ін.) були окрасою професорського ансамблю гімназії, вони “шліфовані в гімназійних мурах і дошліфовані під час університетських студій, заповнювали ряди української інтелігенції, професіоналів, активістів, громадсько-культурного й політичного життя”⁵.

¹ Домбровський, О. (1933). З вакаційної оселі. Лист до товариша. Сков’ятин 12.VII.1933. *Звідолення за шкільний рік 1932/33. Державна гімназія з українською мовою навчання у Львові*. Накладом батьківського комітету, 31.

² Томенок, О. (2009). Педагогічна діяльність професора Юрія Полянського в Академічній гімназії Львова. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*, 13, 327.

³ Климишин, М. (1985). Катехит отець д-р Іван Фіголь. *Альманах Станіславської землі*. Нью Йорк-Сідней-Париж-Торонто: Видання Центрального Комітету Станіславщини, 2, 415.

⁴ Релігійне виховання. (1938). *Звідолення про життя і працю в державній гімназії з українською мовою навчання – філії у Львові у 1937-38 шкільному році*. Накладом “Батьківського кружка”, 23.

⁵ Домбровський, О. (1999). Українська Академічна гімназія у Львові: з перспективи історичного минулого й сучасного. *Академічна гімназія у Львові: історія і сучасність*. 8.

Отже, з наведеного матеріалу можна зробити висновок про те, що адміністрація і викладачі гімназії вміло впроваджували в навчальний процес усі законодавчі зміни. Відповідно, маючи належну освітню та педагогічну підготовку, творили першокласний навчальний заклад з добрими традиціями та успішною історією. Активно працювали над тим, щоб прищепити учням повагу до загальнолюдських духовних цінностей, виховати в учнів громадянську позицію, і в той же час намагалися виховати у них почуття любові та патріотизму до рідної землі. Важливо, що гімназисти брали активну участь у цьому процесі, будучи творцями і активними учасниками освітньо-виховного процесу, незважаючи на усі перешкоди у здобутті освіти.

References:

1. Vykhovannia. (1938). [Education (1938)]. *Zvidomlennia pro zhyttia i pratsiu v derzhavnii himnazii z ukrainskoiu movoiu navchannia – filii u Lvovi u 1937-38 shkilnomu rotsi*. [Information about life and work in the state gymnasium with the Ukrainian language of instruction – branches in Lviv in the 1937-38 school year]. Published by "Parents' Circle", 11. [in Ukrainian].
2. Hrushevskiy, M. (1909). *Nasha shkola*. [Our school]. *Nasha shkola* [Our school], 1, 1. [in Ukrainian].
3. Dombrovskiy, O. (1933). *Z vakatsiinoi oseli. Lyst do tovarysha. Skoviatyn 12.VII.1933*. [From a vacation home. Letter to a friend. Skoviatyn 12.VII.1933.]. *Zvidomlennia za shkilnyi rik 1932/33. Derzhavna himnaziia z ukrainskoiu movoiu navchannia u Lvovi* [Information for the school year 1932/33. State gymnasium with Ukrainian language of study in Lviv]. Published by "Parents' Circle", 31. [in Ukrainian].
4. Dombrovskiy, O. (1999). *Ukrainska Akademichna himnaziia u Lvovi: z perspektyvy istorichnoho mynuloho i suchasnoho*. [Ukrainian Academic Gymnasium in Lviv: from the perspective of the historical past and present]. *Akademichna himnaziia u Lvovi: istoriia i suchasnist* [Academic Gymnasium in Lviv: History and Modernity], 8. [in Ukrainian].
5. Zavhorodnia, T. (2007). *Teoriia i praktyka navchannia v Halychyni (1919-1939 roky)* [Theory and practice of teaching in Galicia (1919-1939)]. Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].
6. Kurlyak, I. (2000). *Klasychna osvita na zakhidnoukrayinskykh zemlyakh (XIX-persha polovyna XX stolittya). Istoryko-pedagogichnyj aspekt* [Classical education in the western Ukrainian lands (XIX – first half of the XX century). Historical and pedagogical aspect] Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky. [in Ukrainian].
7. Kukhar, R. (1978). *Ukrainska akademichna himnaziia u Lvovi*. [Ukrainian Academic Gymnasium in Lviv]. *Yuvileina knyha ukrainskoi akademichnoi himnazii u Lvovi na 100-richchia pershoho ukrainskoho ispytu zrilosty 1878-1978* [Anniversary book of Ukrainian academic anthem in Lviv on the 100th anniversary of the first Ukrainian maturity exam 1878-1978], 63. [in Ukrainian].
8. Klymyshyn, M. (1985). *Katekhyt otets d-r Ivan Fihol*. [Catechist Father Dr. Ivan Figol]. *Almanakh Stanislavskoi zemli* [Almanac of Stanislavskaya land]. Niu York-Sidnei-Paryzh-Toronto: Vydannia Tsentralnoho Komitetu Stanislavivshchyny, 2, 415. [in Ukrainian].
9. Kopystianskyi, A. (1933). *Hrafika pry navchanni istorii*. [Graphics in history teaching]. *Zvidomlennia za shkilnyi rik 1932/33. Derzhavna himnaziia z ukrainskoiu movoiu navchannia u Lvovi*. Notice for the school year 1932/33. [Notice for the school year 1932/33. State gymnasium with Ukrainian language of instruction in Lviv]. Published by "Parents' Circle", 59. [in Ukrainian].
10. Lukiianovych, D. (1933) *Orhanizatsiia domashnoi pratsi uchniv*. [Organization of homework of students]. *Zvidomlennia za shkilnyi rik 1932/33. Derzhavna himnaziia z ukrainskoiu movoiu navchannia u Lvovi* [Notice for the school year 1932/33. State gymnasium with Ukrainian language of study in Lviv]. Published by "Parents' Circle", 40. [in Ukrainian].
11. Makarushka, O. (1930). *Do reformy serednoi shkoly*. [Before high school reform]. *Ukrainska shkola* [Ukrainian school], 2, 7. [in Ukrainian].
12. *Navchannia* [Teaching]. (1932). *Zvidomlennia za shkilni roky 1921/1922-1931/32 za shkilnyi rik 1931/32, Derzhavna himnaziia z ukrainskoiu movoiu navchannia u Lvovi*. [Information for the school years 1921/1922 – 1931/32 for the school year 1931/32, State Gymnasium with the Ukrainian language of instruction in Lviv]. Published by "Parents' Circle", 33. [in Ukrainian].
13. *Na porozi shkilnoi reformy(1932)*. [On the threshold of school reform]. *Ukrainska shkola* [Ukrainian school], 6-9, 86. [in Ukrainian].
14. *Program naukowy szkoły średniej (1919)* [Secondary school science program (1919)]. Projekt, wypracowany przez Sekcje szkolnictwa średniego [The project, developed by the sections of secondary education]. *Podlaska Biblioteka Cyfrowa* [Podlasie Digital Library] <<http://pbc.biaman.pl/dlibra/docmetadata?id=21532&from=&dirids>> (2018, March,12). [in Polish].
15. *Relihiine vykhovannia (1938)*. [Religious education]. *Zvidomlennia pro zhyttia i pratsiu v derzhavnii himnazii z ukrainskoiu movoiu navchannia – filii u Lvovi u 1937-38 shkilnomu rotsi* [Information about life and work in the state gymnasium with the Ukrainian language of instruction – branches in Lviv in the 1937-38 school year]. Published by "Parents' Circle", 23. [in Ukrainian].
16. *Reforma shkilnytstva Polshchi (1932)* [Polish school reform (1932)]. *Ridna shkola* [Native school], 5, 66. [in Ukrainian].

17. Ruda, O. (2016). *Diyalnist Kuratoriyi Lvivskogo shkilnogo okrugu u 1921-1939 rr.* [Activities of the Board of Trustees of the Lviv School District in 1921-1939]. *Naukovi praci istorychnogo fakultetu Zaporizkogo nacionalnogo universytetu* [Scientific works of the historical faculty of Zaporizhia National University], 46, 193. [in Ukrainian].
18. Ruda, O. (2019). *Natsionalno-osvitnia polityka uriadiv Polshchi shchodo naseleння Halychyny v 20-30-kh rokakh XX stolittia: realizatsiia ta retseptsii* [National educational policy of Polish governments on the population of Galicia in the 20-30s of the twentieth century: implementation and reception] Lviv: Natsionalna akademiia nauk Ukrainy, Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha. [in Ukrainian].
19. Centralnyj derzhavnyj istorychnyj arkhiv Ukrayiny m. Lviv [Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv], f. 179, op.1, spr. 1, ark. 2. [in Ukrainian].
20. Centralnyj derzhavnyj istorychnyj arkhiv Ukrayiny m. Lviv [Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv], f. 179, op.3, spr. 146, ark. 26. [in Ukrainian].
21. Sanojca, K. (2013). *Relacje polsko-ukraińskie w szkolnictwie państwowym południowo-wschodnich województw Drugiej Rzeczypospolitej* [Polish-Ukrainian relations in the state education of the south-eastern voivodships of the Second Polish Republic]. Kraków: Historia Iagellonica. [in Polich].
22. Svitlytsia (1938). [Chamber]. *Zvidomlennia pro zhyttia i pratsiu v derzhavnii himnazii z ukraïnskoïu movoiu navchannia – filii u Lvovi u 1937-38 shkilnomu rotsi* [Information about life and work in the state gymnasium with the Ukrainian language of instruction – branches in Lviv in the 1937-38 school year]. Published by "Parents' Circle", 29. [in Ukrainian].
23. Syrnyk, M.(1962). *Ukraïncy w Polsce 1918-1939: oświata i szkolnictwo* [Ukrainians in Poland 1918–1939: education and education]. [in Polich].
24. Sproba orhanizatsii lektsii klasiychnoi filolohii z naukoïu pid provodom. [An attempt to organize a lecture of classical philology with science under the guidance].(1933). *Zvidomlennia za shkilnyi rik 1932/33. Derzhavna himnaziia z ukraïnskoïu movoiu navchannia u Lvovi* [Notice for the school year 1932/33. State gymnasium with Ukrainian language of instruction in Lviv]. Published by "Parents' Circle", 48. [in Ukrainian].
25. Stuparyk, B. (1997). *Polsko-ukraiński vidnosyny v osvittii sferi u mizhvoïennu dobu.* [Polish-Ukrainian relations in the field of education in the interwar period]. *Ukraïnsko-polski vidnosyny v Halychyni u XX st.: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (m. Ivano-Frankivsk, 21-22 lystopada 1996 r.. [Ukrainian-Polish relations in Galicia in the twentieth century: materials of the International scientific-practical conference (Ivano-Frankivsk, November 21-22, 1996)], 174. [in Ukrainian].
26. Tomeniuk, O. (2009). *Pedahohichna diialnist profesora Yuriiia Polianskoho v Akademichnii himnazii Lvova.* [Pedagogical activity of Professor Yuriy Polyansky in the Academic Gymnasium of Lviv]. *Materialy i doslidzhennia z arkeolohii Prykarpattia i Volyni* [Materials and research on the archeology of Prykarpattia and Volyn]. 13, 327. [in Ukrainian].
27. Dziennik Ustaw (1932) [Journal of Laws (1932)]. *Ustawa o ustroju szkolnictwa* [Act on the education system], 38, 389, 641. <<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU193203.80389/O/D19320389.pdf>> (2019, April, 22). [in Polich].
28. Shakh, S. (2010). *Lviv – misto moiei molodosty. Tsisarsko–Korolivska Akademichna Himnaziia.* [Lviv is the city of my youth. Imperial-Royal Academic Gymnasium] Lviv: Vydavnytstvo NU “Lvivska politekhnikha”. [in Ukrainian].
29. Shax, S. (1937). *Reforma shkilnycztva (poglyad na yiyi cil, proyavy j organizaciyu).* [School reform (a look at its purpose, manifestations and organization)]. Peremyshl, 8. [in Ukrainian].